

ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ ГАЗОТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ І ГАЗОВОГО РИНКУ

Основним завданням та метою цього звіту є визначення сфер, які можна вдосконалити для посилення інтеграції між Польщею та Україною щодо регіональної безпеки постачання природного газу та збільшення транскордонної торгівлі. З метою цілісного висвітлення ключових елементів газового ринку та інтеграції інфраструктури у звіті аналізується сучасний рівень інтеграції в розрізі технічних, комерційних, а також правових і регуляторних елементів у Польщі та Україні, окреслюючи потенційні дії для подальшого посилення інтеграції між двома країнами, беручи до уваги ринковий прогноз та майбутні виклики й можливості еволюціонуючого газового балансу в регіоні, в тому числі змін у транзиті російського газу до Європи.

Більш конкретно це дослідження описує потенційні технічні обмежуючі фактори в газовій інфраструктурі за відсутності обсягів транспортування з Росії до Польщі через Україну, а також додаткову цінність та переваги, які країни могли б забезпечити одна одній з точки зору безпеки постачання газу. Еволюціонуючий ринок газу в регіоні вивчається для визначення потенційних змін газових потоків, ролі СПГ, в тому числі його конкурентоспроможності у порівнянні з трубопровідним газом в регіоні, а також можливостей та економічного обґрунтування проєктів для збільшення використання українських газосховищ Польщею, а також польського імпорту в Україну для диверсифікації її портфеля постачання.

Насамкінець аналіз надає оцінку тарифів на послуги зберігання та транспортування, а також потенційних комерційних структур (таких як об'єднані продукти) та рекомендації щодо гармонізації нормативно-правових баз. Після вивчення технічних можливостей, ринкового, правового та регуляторного середовища, а також комерційних аспектів інтеграції польського та українського ринків газу, у звіті також наведено вказівки щодо того, як розробити продукт, який не лише модернізує ринок, але й створить подальші можливості для двох країн та регіону в цілому.

КЛЮЧОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Прогнозується зростання регіонального попиту на газ, особливо в Польщі, завдяки використанню газу в енергетиці замість використання вугілля. Очікується, що попит на імпорт в Україні зросте протягом найближчого десятиліття, частково через зменшення внутрішнього видобутку.

- Беручи до уваги той факт, що Польща взяла зобов'язання припинити імпорт з Росії після закінчення терміну дії довгострокової угоди про постачання газу в кінці 2022 року, то, як очікується, починаючи з 2023 року фізичні потоки з України до Польщі значно зменшаться.
- Віртуальна точка міждержавного з'єднання між Україною та Польщею, створена у 2020 році, збільшує можливість імпорту з Польщі в Україну завдяки віртуальним потокам, але якщо фізичний транзитний потік з України до Польщі припиниться з

2023 року, тоді потрібні будуть і фізичні потоки. Відсутність гарантованої потужності з Польщі в Україну становить великий ризик для подальшої інтеграції ринків, позаяк з 2023 року замовники послуг транспортування не матимуть можливості транспортувати газ з Польщі в Україну та планувати діяльність на подальші періоди.

- Відсутність гарантованої потужності з Польщі в Україну створює ризики безпеці постачання для обох країн та обмежує можливість організації постачання газу до них у надзвичайних ситуаціях.
- Завдяки значним інвестиціям та розробці альтернативних шляхів імпорту, зокрема СПГ, газопровідного газу з Норвегії та GIPL (газопровід-інтерконектор між Польщею та Литвою), Польща може потенційно стати регіональним газовим хабом, реекспортуючи ці обсяги до сусідніх країн. Успіх регіонального газового хабу залежатиме від рівня інтеграції з газовим ринком України.
- СПГ з США є потенційно комерційно вигідним варіантом імпорту для України за певних обставин і має додаткові переваги з точки зору диверсифікації джерел постачання. Однак без створення гарантованих потужностей з Польщі в Україну можливості замовників послуг транспортування використовувати цей маршрут будуть обмеженими, а прийняття довгострокових або навіть середньострокових рішень щодо транспортування газу з Польщі в Україну буде менш ймовірним.
- Український ОГТС, залежно від інвестицій в інфраструктуру, може бути готовий після 2021 року відбирати до 6 млрд м³/рік з українсько-польського кордону, якщо польською стороною будуть забезпечені обсяги та тиск. Польський ОГТС не надав жодної інформації про можливі обсяги та потужності, які можуть бути надані з польської сторони українсько-польського кордону.
- Українські газосховища є величезними і надалі зможуть обслуговувати Польщу та країни ЄС з потенціалом для збільшення обсягів закачування газу в українські газосховища в міру зростання попиту на газ. Однак відсутність гарантованих потужностей з Польщі в Україну буде головним викликом для збільшення потенційних потоків з Польщі в Україну після 2023 року.
- Гармонізація нормативних баз країн може продовжитись, зокрема щодо ліцензійних вимог в Польщі, що допоможе забезпечити чітко організований процес для трейдерів та замовників послуг транспортування при транспортуванні природного газу з Польщі в Україну.
- Ринкові бар'єри у Польщі, такі як вимога зберігати обов'язковий запас газу в ПСГ Польщі, заважають розвитку її конкурентного ринку.
- Пом'якшення згаданих вимог та ліцензійних зобов'язань у Польщі є початковою вимогою для подальшої інтеграції між газовими ринками України та Польщі. Тільки після усунення у Польщі бар'єрів доступу на ринок видається можливим створення об'єднаної потужності для точки міждержавного з'єднання та розробка складніших об'єднаних продуктів.

- У майбутньому можуть бути внесені подальші зміни, коли ОПСГ також будуть залучені до об'єднаного продукту та буде розроблено об'єднаний продукт для транскордонного транспортування й зберігання, для інтеграції об'єктів СПГ в Польщі та ПСГ в Україні. Після того як цей продукт стане доступним на одній із платформ ЄС для бронювання потужностей, обраній залученими операторами, доступ європейських та українських трейдерів до потужностей терміналу СПГ у Польщі та ПСГ в Україні буде значно спрощено.

ТЕХНІЧНА ОЦІНКА

В рамках дослідження було проведено технічний аналіз наявних точок міждержавного з'єднання між Польщею та Україною з метою оцінки стану та потужностей двостороннього транспортування наявної інфраструктури в Україні та Польщі. Було проведено аналіз, аби визначити, чи є частина газопроводу-інтерконектора між Україною та Польщею достатньою для задоволення можливих майбутніх потреб потоку у двох напрямках (в тому числі для закачування/відбору із ПСГ на заході України).

ПОЛЬСЬКА ІНФРАСТРУКТУРА

Газотранспортна система в Польщі складається з двох взаємодіючих систем: системи транзитних трубопроводів (EuRoPol/Yamal) та національної газотранспортної системи (в тому числі системи «з високим вмістом метану» та «з високим вмістом азоту»). Транзитний трубопровід EuRoPol постачає газ від білоруського кордону до Німеччини та є частиною системи Ямал-Європа потужністю понад 32 млрд м³/рік. Транзитний трубопровід також дозволяє фізичний відбір газу до польської внутрішньої системи, а також віртуальний реверс з Німеччини. Національна газотранспортна система включає майже 11 000 км трубопроводу та 15 компресорних станцій, що транспортують газ до 921 точок виходу.

До ГТС Польщі газ подається через низку міждержавних точок входу з сусідніми країнами: Німеччиною, Чехією, Україною та Білоруссю, а також через термінал СПГ. Останніми роками були докладені зусилля для збільшення вхідної потужності із заходу та півдня, аби зменшити залежність від імпорту з Росії. ГТС Польщі має точку міждержавного з'єднання на кордоні з Україною в Дроздовичах/Германовичах, яка була включена в єдину віртуальну точку міждержавного з'єднання.

Для польської ГТС запланована чи триває низка інвестиційних проєктів, багато з яких отримали статус ПСІ (проєкти спільного інтересу) від Європейської Комісії. ПСІ в Польщі можна побачити нижче.

Рисунк 1: Проекти спільного інтересу (ПСІ) у газовій сфері в Польщі

Джерело: Gaz-System

Це включає будівництво наземних точок під'єднання до Балтійського газопроводу, газопроводу-інтерконектора між Польщею та Литвою (GIPL), газопроводу-інтерконектора зі Словаччиною та інвестиції в газопроводи в рамках програми газового коридору Північ-Південь у Східній Польщі. Ці проекти міждержавних з'єднань мають бути завершені до 2023 року, як зазначено у 10-річному плані розвитку мережі Gaz-System на 2020-2029 рр., а також має бути завершена більша частина газового коридору. Решта газопроводів на сході Польщі, а також пропонуване будівництво плавучої установки для зберігання і регазифікації (FSRU) потужністю 4 млрд м³/рік на узбережжі Балтійського моря та пов'язана з нею трубопровідна інфраструктура викладені як частина довгострокових інвестицій в рамках плану розвитку. Ці інвестиції покликані збільшити зв'язки між ГТС у регіоні та забезпечити підвищену безпеку постачання шляхом отримання доступу до нових джерел газу, таких як СПГ.

Будівництво СПГ-терміналу у Свіноуйсьце на північному узбережжі Польщі було розпочато у 2010 році, а першу партію СПГ було прийнято у 2016 році. Зараз термінал має потужність регазифікації 5 млрд м³/рік і два резервуари з подвійною оболонкою для зберігання потужністю 160 000 м³ кожен. Планується збільшити потужність СПГ-терміналу у Свіноуйсьце. Замість початково запланованого збільшення на 50 відсотків (до 7,5 млрд м³/рік) зараз планується збільшити потужність до приблизно 8,3 млрд м³/рік до кінця 2023 року (у два етапи).

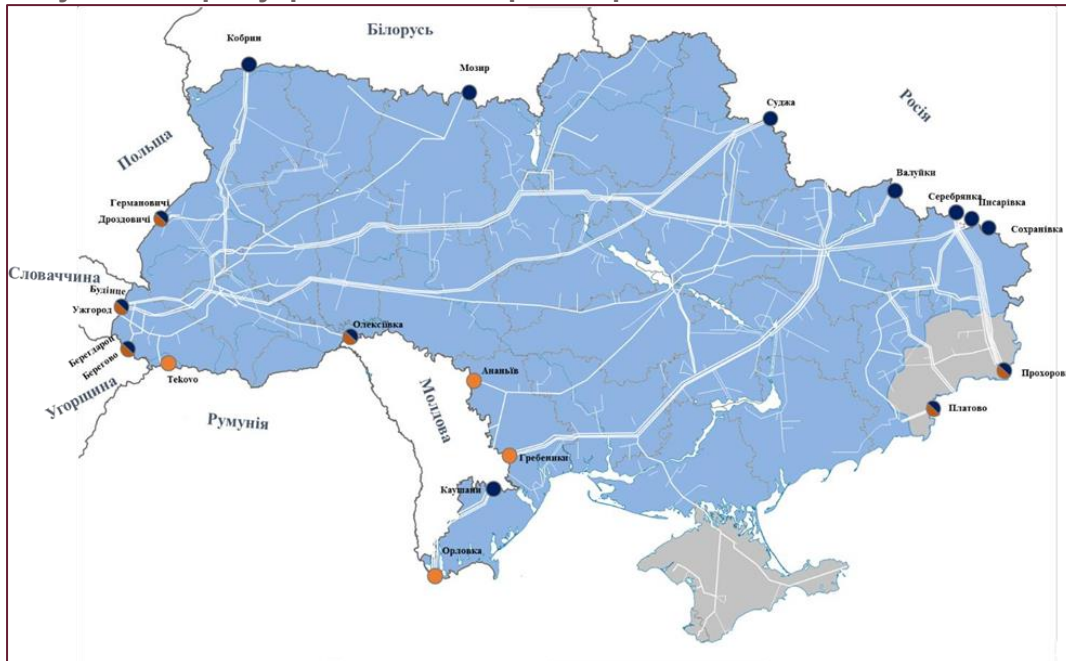

Історично природний газ для південного регіону Польщі постачається через ГТС України через точку міждержавного з'єднання Дроздовичі. Питання безперебійного постачання російського газу до Польщі є головним питанням безпеки постачання протягом багатьох років, оскільки будь-яке навіть короточасне переривання в періоди високого попиту призведе до дефіциту ресурсу природного газу для потреб споживачів у Східній та Південній Польщі. Навіть збалансовані з точки зору всієї країни, внутрішні обмежуючі фактори в польській ГТС не дозволяють транспортувати газ споживачам у південній Польщі в повному обсязі без потоків з України. Однак, починаючи з 2023 року, планується припинення імпорту російського газу через українську ГТС. Для цього польський оператор ГТС ініціював низку проектів реконструкції системи в рамках проекту газового коридору Північ-Південь. Після їх завершення буде можливим транспортування природного газу з терміналів СПГ до південного регіону Польщі та далі до Словаччини або України.

На сьогодні, однак, немає очевидних планів у програмах польського ОГТС, які б передбачали створення гарантованої потужності з Польщі в Україну, що створює певні ризики для продовження постійного використання точок міждержавного з'єднання між країнами.

УКРАЇНСЬКА ІНФРАСТРУКТУРА

Газотранспортна система України є однією з найбільших газотранспортних систем в Європі. Її технічні характеристики такі: 33 079 км магістральних газопроводів, 57 компресорних станцій та 1389 газорозподільних станцій. Вона має точки міждержавного з'єднання з газотранспортними системами Білорусі, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, Молдови й Росії та історично використовувалася для транзиту російського газу до ЄС та Молдови. У 2012-2014 роках були створені нові маршрути імпорту природного газу в Україну з Польщі, Угорщини та Словаччини. Однак лише словацький напрямок має гарантовану потужність для імпорту в Україну. Карта української ГТС подана нижче:

Рисунк 2: Карта української газотранспортної системи

Джерело: ОГТСУ

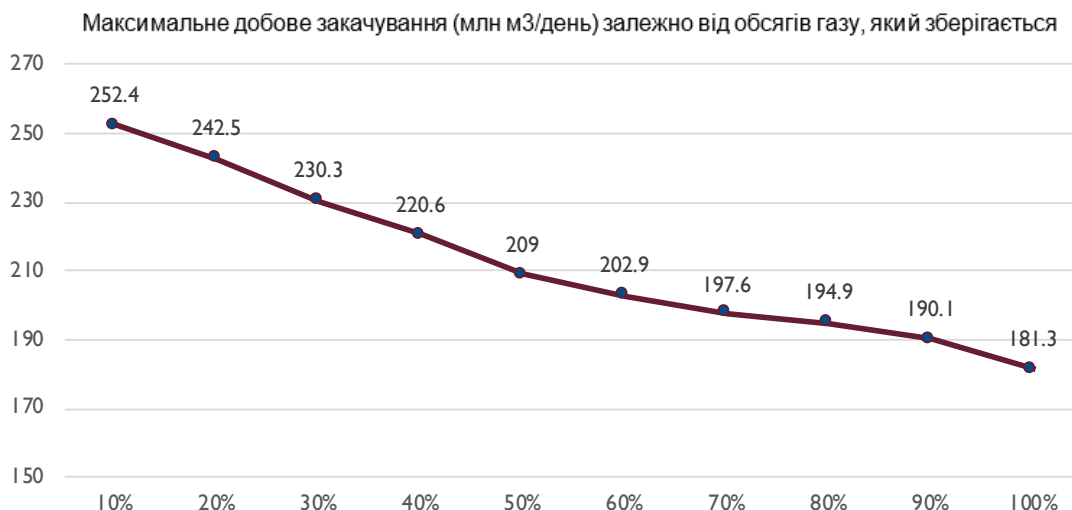
ОГТСУ проводить модернізацію і має на меті створити гарантовану потужність з Угорщини та Польщі. Що стосується Польщі, ОГТСУ має змогу фізично відбирати газ в систему в обсягах до 5 млрд м³ на рік у разі його наявності з польської сторони. На додаток, ОГТСУ розпочав капітальну реконструкцію одного з транскордонних газопроводів – Дроздовичі-Комарно Дн 500, – яка передбачає повну заміну більшості ділянок газопроводу. Крім того, Десятирічний план розвитку мережі ОГТСУ передбачає реконструкцію КС Комарно. Кінцеве рішення щодо інвестицій в реконструкцію КС буде прийняте після з'ясування потреби учасників ринку в інфраструктурі після закінчення строку дії контракту на постачання між PGNiG та Газпромом у 2022 році. Після цих реконструкцій (які мають завершитись до кінця 2022 року) українська частина точки міждержавного з'єднання буде готова відбирати на гарантованій основі потоки природного газу з Польщі в обсягах 20,5 млн м³/день (у разі наявності вхідного тиску в 45 бар з польської сторони). У разі вхідного тиску в розмірі 40 бар потужність становитиме 18 млн м³/день, а при 35 барах – 14 млн м³/день.

Окрім головної точки міждержавного з'єднання в Дроздовичах/Германовичах, у Володимир-Волинському районі в Україні є газопровід Устилуг-Грубешів, що з'єднує українську ГТС з газорозподільною системою Польщі. Це газопровід високого тиску, який використовується для транспортування газу з України до споживачів у південно-східних регіонах Польщі. Максимальна пропускна потужність цього газопроводу становить 1,2 млн м³/день, якщо забезпечується тиск в 55 бар, однак він не використовується протягом останніх 10 років.

Україна також має найбільшу в Європі систему газосховищ. Вона складається з 12 підземних газосховищ по всій Україні, більшість з яких розташовані в західній частині України. Її активний обсяг становить 31 млрд м³. Українськими газосховищами управляє АТ «Укртрансгаз», колишній ОГТС до проведення анбандлінгу (розділення

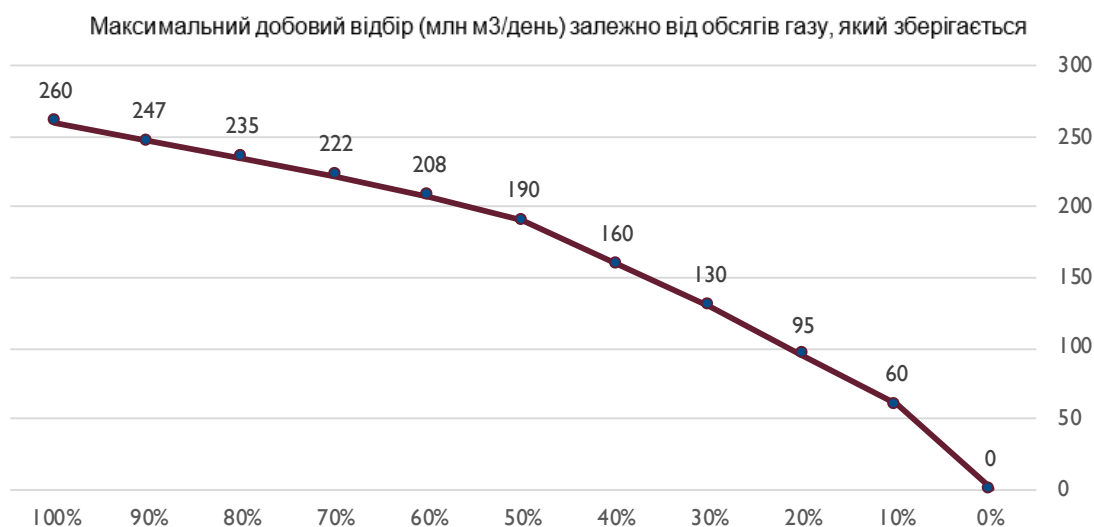
функцій ОГТС та інших), що відбувся 1 січня 2020 року. Потужності закачування та відбору газових сховищ показані на рисунках нижче.

Рисунк 3: Крива закачування українських газосховищ

Джерело: ОГТСУ

Рисунк 4: Крива відбору українських газосховищ

Джерело: ОГТСУ

ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ ГАЗОВИХ ІНФРАСТРУКТУР З ТОЧКИ ЗОРУ БЕЗПЕКИ ПОСТАЧАННЯ

Як було описано вище, історично Польща залежала від потоків природного газу з території України для його транспортування в південні регіони країни в періоди піку попиту. Ця залежність значною мірою визначила плани польського уряду та ОГТС щодо створення терміналів СПГ та розвитку газового коридору Північ-Південь. Після 2022 року очікується, що з польської сторони більше не буде потреби в постійному потоці з України для забезпечення безпеки постачання природного газу.

Однак, за умови повної реалізації Третього енергетичного пакета в Україні та повної доступності потужностей систем транспортування й зберігання газу на ринковій основі за конкурентними тарифами, слід зазначити, що польські компанії могли б використовувати потужності української системи для забезпечення безпеки постачання природного газу в Польщу.

З точки зору української сторони, наявні та майбутні об'єкти СПГ польської системи створюють додатковий потенціал для диверсифікації джерел постачання природного газу в країну. Однак після 2022 року без постійних потоків з України до Польщі та без створення гарантованих потужностей з Польщі в Україну цей маршрут імпорту буде недоступний для учасників ринку та неможливо буде розраховувати на нього з огляду на забезпечення безпеки постачання газу. У разі відсутності довгострокових бронювань потужностей для точок виходу з України до Польщі, ОГТСУ може розглянути можливість зменшення потужностей системи на польському напрямку як частину своєї поточної програми оптимізації.

ВИСНОВКИ ЩОДО ТЕХНІЧНОЇ ОЦІНКИ

- Інфраструктура між Україною та Польщею історично використовувалася для транспортування природного газу з України до Польщі. Так буде до кінця 2022 року, після чого Польща планує припинити імпорт газу з Росії через Україну.
- Якщо не буде створено гарантованих потужностей в обох напрямках, то існує значний ризик того, що інфраструктура більше не буде активно використовуватися ринком. В цей час потужність обмежена і пропонується лише на переривчастій основі, якщо немає потоку з України.
- Реконструкція газопроводу Комарно-Дроздовичі Дн 500, що триває на українському боці, та запланована реконструкція КС Комарно забезпечать можливість транспортування газу до Польщі та відбору газу з Польщі на гарантованій основі. Однак немає очевидних планів польського ОГТС щодо створення гарантованих потужностей до України, що може обмежити перспективи активного використання та обслуговування газової інфраструктури між Україною та Польщею в довгостроковій перспективі.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОЦІНКА

В рамках дослідження були детально вивчені нормативні бази в Україні та Польщі. Доступ до потужностей транспортування між польською та українською газотранспортними системами регулюється відповідно до законодавства, що регулює український та польський ринки природного газу. Попри прогрес у гармонізації нормативно-правової бази в межах Європейського Співтовариства, досягнутий за останні кілька років, відповідні норми щодо ринку природного газу в Україні та Польщі відрізняються та обговорюватимуться детальніше окремо для кожної держави.

ОЦІНКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

Загалом нормативна база функціонування ринку в Україні значно покращилася з моменту початку імплементації Третього енергетичного пакета ЄС в українське

законодавство у 2015 році. Після 1 січня 2020 року, коли відбулося відокремлення ОГТСУ від Нафтогазу та укладення ОГТСУ міжоператорських технічних угод із суміжними ОГТС, кон'юнктура ринку значно покращилась.

В Україні всі учасники ринку газу, крім оптових трейдерів і споживачів, можуть здійснювати свою відповідну діяльність виключно на підставі ліцензії, виданої регулятором у сфері енергетики (НКРЕКП). Доступ до ГТС надається на підставі договору транспортування природного газу. Договір транспортування – це типовий договір, затверджений НКРЕКП. Що стосується транскордонних газових операцій та транзиту російського газу до ЄС, правила транзиту змінилися після того, як 31 грудня 2019 року Нафтогаз, ОГТСУ та Газпром підписали нові угоди про продовження транзиту російського газу через Україну до Європи на період 2020-2024 років у повній відповідності до правил ЄС та Третього енергетичного пакета.

Потужність у точках міждержавного з'єднання розподіляється на основі аукціонів або у вигляді шорт-хол продукту (пояснення нижче). Починаючи з липня 2020, потужності на 2020-2021 газовий рік для точок міждержавного з'єднання розподіляються відповідно до обов'язкової процедури аукціонів.

Починаючи з 1 січня 2020 року, ОГТСУ пропонує нову послугу - шорт-хол транспортування (потужність з обмеженнями). Шорт-хол - це особлива послуга, що дозволяє отримувати знижку на транспортування між визначеними точками міждержавного з'єднання з сусідніми країнами, маючи на увазі транспортування природного газу безпосередньо між двома суміжними ринками через Україну. Крім того, шорт-хол може поєднуватися з режимом "митного складу", який пропонує ОПСГ - спеціальним митним режимом (митною процедурою), що дозволяє іноземним та українським компаніям зберігати природний газ в Україні під митним контролем на період до 1095 днів без сплати 20 відсотків ПДВ на імпорт (так зване "умовне повне звільнення від податку на імпорт").

ОЦІНКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ПОЛЬЩІ

Як частина внутрішнього ринку природного газу ЄС, ринок природного газу в Польщі (в тому числі доступ до транскордонних потужностей між Польщею та Україною) регулюється законодавством, прийнятим як на рівні ЄС, так і на національному рівні, та підлягає гармонізації в рамках Третього енергетичного пакета.

Для функціонування на польському газовому ринку всі учасники ринку повинні отримати ліцензію на свою діяльність, що може бути досить обтяжливим процесом.

Слід зазначити, що отримання ліцензії від польського національного регуляторного органу на зовнішню торгівлю природним газом (ліцензія, що необхідна для транскордонної торгівлі природним газом, у тому числі через кордон з Україною), вимагає отримання ліцензії на торгівлю газоподібним паливом, а це означає, що трейдери/постачальники, які здійснюють транскордонну торгівлю природним газом, повинні отримати дві окремі ліцензії на (а) торгівлю газоподібним паливом, та (б) зовнішню торгівлю природним газом.

Відповідно до польського законодавства, ліцензії можуть отримати суб'єкти господарювання, які мають юридичну адресу (у випадку фізичних осіб - місце проживання) на території країни-члена ЄС, Швейцарської Конфедерації або країни-члена Європейської угоди про вільну торгівлю (ЄАВТ) - сторони угоди про Європейський економічний простір, або Туреччини. Таким чином, ліцензії недоступні для українських трейдерів і замовників послуг транспортування без попереднього створення дочірнього підприємства в Польщі чи іншій країні ЄС, Швейцарській Конфедерації чи Туреччині. Крім того, ліцензії на зовнішню торгівлю природним газом видаються з урахуванням потреб, пов'язаних з диверсифікацією постачання природного газу та енергетичною безпекою (в тому числі зі здатністю дотримуватися регламентів про обов'язковий запас газу та розробку процедур можливих збоїв у постачанні газу).

До суб'єктів господарювання в Польщі, що займаються зовнішньою торгівлею природним газом (в тому числі між Польщею та Україною), згідно з польським законодавством застосовується ряд інших суворих вимог, пов'язаних з безпекою, таких як зобов'язання, пов'язані з обов'язковим запасом газу, диверсифікацією, а також продажем природного газу на публічних торгах. Деякі з цих зобов'язань можуть певною мірою вплинути на торгівлю природним газом між Польщею та Україною, а також перешкоджати використанню українських ПСГ для зберігання обов'язкового запасу природного газу згідно з польським законодавством.

ВИСНОВКИ ДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОЦІНКИ

- Було створено покрокове керівництво для замовника послуг транспортування, який прагне транспортувати газ з Польщі в Україну та зберігати газ в українських ПСГ для подальшого реекспорту на європейський ринок через польський ринок. Воно ілюструє, що в Україні для виходу на ринок необхідно здійснити 15 кроків, реалізація яких, за оцінками, займе 1 місяць, тоді як в Польщі необхідно здійснити 21 крок, реалізація яких, за оцінками, займе 7 місяців. Така обтяжлива процедура виходу на польський ринок природного газу перешкоджає подальшій інтеграції ринків України та Польщі.
- Чинна нормативна база в Україні та Польщі створює незбалансований режим для країн. Польські компанії можуть отримати доступ до оптової торгівлі та української газотранспортної системи та сховищ без необхідності отримувати будь-яку ліцензію, їм просто потрібно укласти типові контракти з ОГТС та ОПСГ. Процес отримання ліцензії можна завершити за місяць, тоді як українським компаніям доведеться відкривати філію в Польщі, отримувати ліцензію на торгівлю та зовнішню торгівлю й створити обов'язковий запас газу у польських сховищах, а вся така процедура займає близько 7 місяців.
- Рекомендації щодо розробки нормативно-правової бази включають внесення змін до польської нормативної бази з метою пом'якшення процедур, аби забезпечити подальшу інтеграцію ринків та встановлення об'єднаних потужностей між ОГТС України та Польщі, а також інших складніших об'єднаних продуктів, що об'єднують послуги операторів транспортування, зберігання, СПГ-терміналів тощо.

КОМЕРЦІЙНА ОЦІНКА

Українські газосховища представляють значний інтерес для польських та інших європейських компаній з погляду довгострокової співпраці. Однак поєднання потенційних обсягів транспортування в Україну для зберігання та імпорту буде сильно залежати від наявних потужностей (як фізичних, так і віртуальних) для забезпечення транспортування таких потоків через кордон, як зазначено під час підсумованої вище технічної оцінки. Тобто важливо концентрувати увагу на намірах Польщі вилучити російський газ зі свого портфелю імпорту, тим самим усуваючи "прямий" фізичний потік і обмежуючи обсяг віртуального реверсу в Польщі в напрямку до України.

Попри потенційно нульові транзитні обсяги, до Польщі можуть надходити потоки через відбір з українських ПСГ, однак це передусім залежатиме від можливості транспортування обсягів до України для їх закачування і забезпечуватиме «прямий» потік до Польщі лише протягом зимового періоду відбору.

Потоки з Польщі в Україну в цей час пропонуються на переривчастій основі у залежності від бронювання потужностей транспортування у зворотному напрямку. Таким чином, технічні характеристики, обмеження та ризики, пов'язані з обсягами та напрямками потоків, враховуючи наявну інфраструктуру, можуть перешкоджати фізичному транспортуванню газу в необхідних кількостях. Було запропоновано, що обмежуючі фактори в системі можуть спричинити зменшення обсягу бронювання потужностей, особливо, якщо потрібен фізичний потік з Польщі до України.

Очікується, що з 2023 року попит на транскордонну потужність різко впаде у напрямку з України до Польщі, оскільки транзит російського газу до Польщі припиняється, що спричинить падіння обсягів транспортування з 4 млрд м³/рік, які були до цього, до 0-0,5 млрд м³/рік залежно від використання українських газосховищ. З іншого боку, в довгостроковій перспективі очікується збільшення попиту в протилежному напрямку, з Польщі до України, через збільшення імпорту з Польщі, оскільки з'являються нові джерела газу, а також через транспортування газу польськими компаніями для закачування в українські газосховища. Окрім того, якщо видобуток в Україні не зросте, відповідно до прогнозів на 2020-2025 роки, тоді ймовірність значного зростання загальних потреб в імпорті в Україну в ці роки стає ще вищою. За таких сценаріїв у разі затримки інвестицій та зростання видобутку потреба України в імпорті може сягнути 15 млрд м³/рік до 2024 року, або до 2029 року, якщо зростання видобутку становитиме 50 відсотків від прогнозованого. Отже, попит на транспортування з Польщі в Україну, який становив 1,9 млрд м³ у 2019 році, може зрости приблизно з 2 млрд м³ у 2023 році до 5 млрд м³/рік наприкінці десятиліття у випадках "високого" сценарію проведеного аналізу ринку. Подібним чином відбір з українських газосховищ та транспортування назад до Польщі зросли б відповідно до обсягів закачування та могли б становити приблизно 1 млрд м³/рік. Це демонструє зміни в напрямках та обсягах потоків та підкреслює занепокоєння тим, що без створення гарантованих потужностей з Польщі в Україну навряд чи польський та український ринки будуть готові до подальшої інтеграції, аби отримати доступ до описаних вище можливостей.

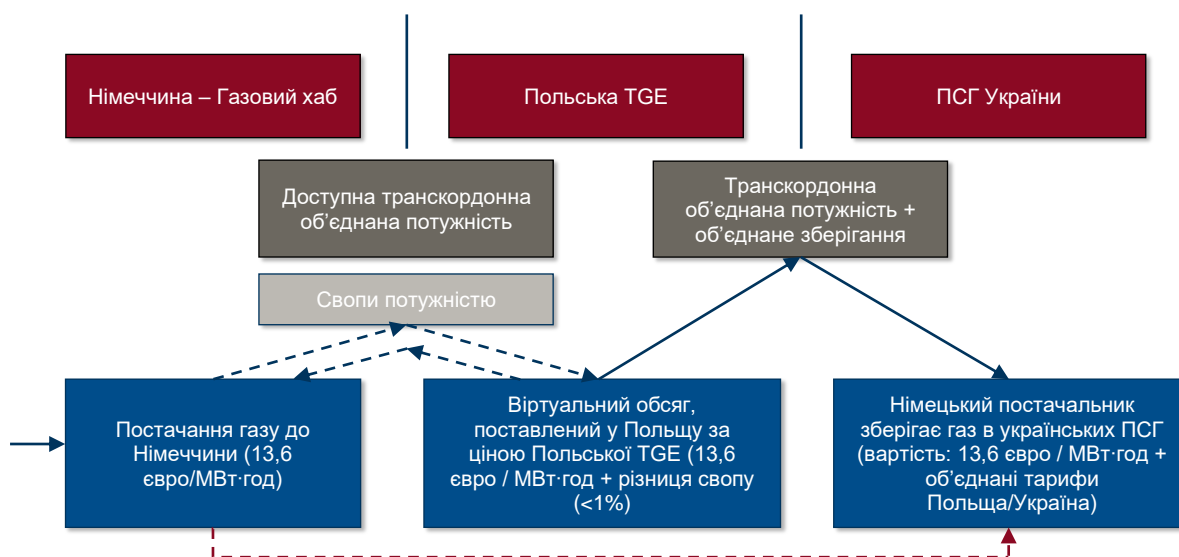
На додаток до цих змін у напрямках потоку, які очікуються протягом найближчих років, що впливають на зацікавленість польських та європейських компаній в українських

газосховищах, аналіз цін підтверджує комерційну конкурентоспроможність українських активів, припускаючи, що гарантовані транзитні потужності з Польщі в Україну будуть встановлені.

Порівняння цін між чотирма сценаріями (зберігання природного газу в Польщі, Німеччині або в Україні з/без тарифами шорт-хол) дозволяє оцінити, чи будуть українські газосховища конкурентоспроможними для трейдерів, які купують газ на польській товарній біржі (за умови відсутності нормативних чи технічних бар'єрів). Як результат, незалежно від наявності знижки за умовами шорт-хол, Україна виглядає такою ж потенційно привабливою, як і інші варіанти зберігання польського газу.

Рисунок 5 демонструє сценарії, які порівнювались. Завдяки використанню об'єднаної транскордонної потужності між Німеччиною та Польщею трейдер може брати участь у своп-торгівлі між Польщею та Німеччиною. Це дозволяє трейдеру ефективно отримувати газ, який був законтракований і призначений для Німеччини та для Польщі за спотовою ціною TGE. Після цього свопу німецький трейдер отримує газ у Польщі за ціною TGE, а отже, якщо в майбутньому між Польщею та Україною буде доступна об'єднана транскордонна потужність, німецький трейдер зможе відправити газ в Україну та зберігати його в українських газосховищах, зробивши лише одну трансакцію.

Рисунок 5: Три маршрути для зберігання газу

Для того, аби розкрити цей потенціал та використати конкурентну перевагу потужностей зберігання в Україні, особливу увагу слід приділити об'єднаним продуктам, які в контексті України та Польщі можуть включати як газотранспортну систему в Польщі, так і точки міждержавного з'єднання з Польщею, а також газосховища в Україні. Якщо розробити транскордонний об'єднаний продукт транспортування, то він мав би потенціал охопити нові можливості для бізнесу в Польщі й Україні та, зрештою, розширитися до імпорту СПГ з Польщі в українські газосховища.

Об'єднаний продукт між українським ОГТС та польським ОГТС, який пізніше включатиме послуги українського ОПСГ, ще більше розвине ліквідність ринку зберігання в Україні за рахунок вищих показників використання, що призведе до розширення існуючого ринку, покращить конкуренцію, знизивши витрати на транспортування, зміцнить енергетичну безпеку в усьому регіоні та інтегрує досвід трейдерів, усунувши необхідність окремих бронювань для потужностей точок входу й виходу.

Успішний продукт, який може розблокувати вищезазначені переваги, буде залежати від інвестицій в інфраструктуру для розвитку доступних потужностей та готовності державних і регуляторних органів до співпраці.

ВИСНОВКИ ДО КОМЕРЦІЙНОЇ ОЦІНКИ

- Існує попит на подальшу інтеграцію ринку, що підтверджується аналізом ринку, проведеним ОГТС в останні роки, а також фактичним використанням потужностей української газотранспортної системи та газосховищ польськими компаніями у 2020 році.
- Критичні питання залишаються і потребують вирішення, аби забезпечити подальшу інтеграцію ринку, зокрема:
 - створення гарантованих потужностей польським ОГТС у напрямку з Польщі до України,
 - значне спрощення нормативної бази в Польщі,
 - подальше впровадження правил та практик ЄС на українському ринку.
- Якщо згадані проблеми будуть вирішені, українська інфраструктура продовжуватиме бути комерційно привабливою для компаній з Польщі та ЄС, додатково збільшуючи економічну доцільність проектів для посилення інтеграції шляхом створення складних об'єднаних продуктів, які включатимуть продукти, що пропонуються зараз двома ОГТС, двома ОПСГ та одним оператором терміналу СПГ. Створення таких продуктів може стати метою транскордонного співробітництва між країнами на найближчі кілька років.
- Існують взаємні можливості покращення безпеки постачання, які можуть бути впроваджені між газотранспортними системами та газосховищами в Україні й Польщі. Чіткі правила та конкурентоспроможні тарифи українських ОГТС та ОПСГ можуть використовуватися польськими компаніями в майбутньому, аби забезпечити додаткову гнучкість для покриття пікового попиту в зимові періоди, тоді як українські компанії можуть використовувати доступ до альтернативних джерел та маршрутів природного газу через Польщу для забезпечення додаткової безпеки постачання природного газу на випадок надзвичайних ситуацій. Однак слід підкреслити, що ці варіанти будуть доступні для ринку лише у випадку успішного створення гарантованих потужностей польським ОГТС у напрямку Польща-Україна.

ВИСНОВКИ

Український та польський ринки мають значний потенціал для подальшої інтеграції на основі найкращого досвіду ЄС. Основні рекомендації наведені в таблиці нижче:

РЕКОМЕНДАЦІЯ	РІВЕНЬ СКЛАДНОСТІ	НЕОБХІДНІСТЬ
1 Створення гарантованої потужності у точці міждержавного з'єднання у напрямку з Польщі до України	Середній (враховуючи, що реконструкції з української сторони вже тривають, тоді як обмежуючі фактори з польської сторони можуть бути ліквідовані до 2022 року)	Критичний
2 Спрощення режиму ліцензування в Польщі для українських компаній	Складний (процес передбачає співпрацю багатьох заінтересованих сторін у Польщі та потребує внесення змін до кількох актів національного законодавства Польщі)	Критичний
3 Дозвіл використовувати українські газосховища для зберігання обов'язкового запасу, передбаченого польським законодавством	Складний і трудомісткий (вимагає внесення змін до регламенту з подальшим прийняттям парламентом і підписанням президентом)	Необхідний
4 Створення об'єднаного продукту для потужностей у точці міждержавного з'єднання між двома ОГТС	Складний (процес залежить від успішного виконання рекомендацій 1 та 2 і передбачає участь різних заінтересованих сторін у Польщі та Україні)	Необхідний (в довгостроковій перспективі)
5 Створення окремого регуляторного режиму (обґрунтований тариф та прості вимоги для українських трейдерів) для транзиту з Німеччини та/або терміналу СПГ до українського кордону	Складний (процес залежить від успішного виконання рекомендації 2 та передбачає участь різних заінтересованих сторін у Польщі та Україні)	Критичний
6 Створення повноцінної газової біржі в Україні	Складний (процес активно триває, але залежить від активної участі багатьох заінтересованих сторін в Україні)	Бажаний
7 Створення спеціального продукту з польської сторони для транспортування природного газу за зниженим тарифом з Польщі до	Середній (процес досить швидкий, зазвичай триває до 3 місяців і може базуватися на	Бажаний

українських ПСГ для тимчасового
використання українських газосховищ

прикладом Словаччини¹ або
України)

¹ https://www.eustream.sk/files/docs/eng/Operationalorder_03072020_final.pdf - пункт 5.5.

АКРОНИМИ

млрд м³	млрд кубічних метрів
млрд м³/рік	млрд кубічних метрів на рік
КС	Компресорна станція
Дн	Номинальний діаметр
ЄЕП	Європейський економічний простір
ESP	Проект енергетичної безпеки
ЄС	Європейський Союз
EuRoPol	Польська система транзитних трубопроводів
FSRU	Плавуча установка для регазифікації та зберігання
GIPL	Інтерконектори між Польщею та Литвою
ГТС	Газотранспортна система
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
СПГ	Скrapлений природний газ
млн м³	млн кубічних метрів
млн м³/день	млн кубічних метрів на день
МВт·год	Мегават-година
НКРЕКП	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
ПСІ	Проект спільного інтересу (Європейська Комісія)
ОПСГ	Оператор підземних сховищ газу
TGE	Ліцензована товарна біржа у Польщі
ОГТС	Оператор газотранспортної системи
ОГТСУ	ТОВ "Оператор ГТС України"
ПСГ	Підземне газосховище
USAID	Агентство США з міжнародного розвитку
ПДВ	Податок на додану вартість